

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİNE YETİŞECEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/4496)

Karar Tarihi: 20/4/2016

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

- Başkan** : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Erdal TERCAN
Hasan Tahsin GÖKCAN
Kadir ÖZKAYA
Rıdvan GÜLEÇ
Raportör Yrd. : Halil İbrahim DURSUN
Başvurucu : 1. Emine YETİŞECEK
2. Mehmet DEMİR
3. Hebung DEMİR
4. Barış DEMİR
5. Mehmet ÇETİNKAYA
6. Maide ÇETİNKAYA
7. Gülistan MARANGOZ
8. Burhan MARANGOZ
Vekili : Av. Rehşan BATARAY SAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 12/9/2006 tarihinde Diyarbakır Koşuyolu Parkı duvarının yakınına terör amaçlı yerleştirilen bir bombanın patlatılması sonucu yaralanan Emine Yetiştirme ile yaşamını kaybeden kişilerin yakınlarının açtığı davalarda hükmedilen maddi tazminat miktarlarının yetersiz olması, başvuru sahiplerinin manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi, yargılamaların uzun sürmesi ve söz konusu olayda idarenin gerekli güvenliği sağlayamaması nedenleriyle Anayasa'nın 10., 17., 40. ve 61. maddelerinde güvence altına alınan hakların ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvuruların Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm Komisyonlarınca muhtelif tarihlerde, başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerinin Bölümler tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanları tarafından muhtelif tarihlerde, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, 2013/4496, 2013/7776, 2013/8484 numaralı başvurular hakkındaki görüşünü muhtelif tarihlerde Anayasa Mahkemesine sunmuştur. Bakanlık 2013/5404, 2013/7268 ve 2013/7614 numaralı bireysel başvurular hakkında ise aynı patlama olayına ilişkin Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya tarafından yapılmış 2013/1280 numaralı bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesinin verdiği karara atıf yaparak görüş sunulmayacağını bildirmiştir.

6. Bakanlık tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüşler muhtelif tarihlerde başvuru vekiline tebliğ edilmiştir. Başvuru vekili Bakanlığın 2013/4496 ile 2013/7776 numaralı başvurular hakkındaki görüşüne karşı beyanlarını muhtelif tarihlerde Anayasa Mahkemesine ibraz etmiştir.

7. Anayasa Mahkemesi tarafından 2013/5404, 2013/7268, 2013/7614, 2013/7776 ve 2013/8484 numaralı başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2013/4496 başvuru numaralı dosya ile birleştirilmesine, incelemenin 2013/4496 başvuru numaralı dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) bilişim sistemi aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Diyarbakır ili Koşuyolu Caddesi üzerinde bulunan Koşuyolu Parkı duvarının yakınına terör amaçlı yerleştirilen bir bombanın 12/9/2006 tarihinde patlatılması sonucu başvuru Emine Yetiştirilme yaralanmış, diğer başvuru sahiplerinin ise yakınlarından bazıları vefat etmiştir.

1. Başvuru sahipleri Tarafından Açılan İptal ve Tam Yargı Davalarına İlişkin Süreç

a. Başvuru sahibi Emine Yetiştirilme Tarafından Açılan İptal ve Tam Yargı Davasına İlişkin Süreç

10. Başvuru sahibi anılan patlamada yaralanmıştır.

11. Başvuru sahibi anılan patlama nedeniyle uğramış olduğu maddi ve manevi zararın tazmini istemiyle 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkında Kanun uyarınca 13/11/2006 tarihinde Diyarbakır Valiliği Zarar Tespit Komisyonu Başkanlığına (Zarar Tespit Komisyonu) müracaat etmiştir.

12. Zarar Tespit Komisyonu 30/5/2008 tarihli ve 2008/2188 sayılı karar ile başvurucuya 6.577,80 TL ödenmesine karar vermiştir.

13. Başvuru sahibinin söz konusu meblağı kabul etmemesi üzerine 17/6/2008 tarihli uyuşmazlık tutanağı düzenlenmiştir. Bunun üzerine başvuru sahibi 23/7/2008 tarihinde 20.000 TL maddi, 30.000 TL manevi olmak üzere toplam 50.000 TL tazminatın tarafına ödenmesine karar verilmesi istemiyle İdare Mahkemesinde iptal ve tam yargı davası açmıştır.

14. Diyarbakır 2. İdare Mahkemesinin 24/12/2009 tarihli ve E.2008/1871, K.2009/2616 sayılı kararıyla dava reddedilmiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

" (...)

Dava dosyasının incelenmesinden, davacının 12.09.2006 tarihinde Diyarbakır İl

Merkezinde Koşuyolu Caddesi üzerinde bulunan Koşuyolu Parkı'nın duvar dibine konan bombanın patlaması sonucu yaralandığı, 5233 sayılı Yasa kapsamında davalı idareye başvurduğu, davalı idarece 30.05.2008 tarih ve 2008/1-2188 sayılı işlemle davacıya %47 oranında özürlü olduğu göz önüne alınarak 5233 sayılı Yasa kapsamında 6.577,80-TL ödenmesine karar verilmesi üzerine bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmıştır.

Davalı idarece anılan olay nedeniyle davacının yaralanmasına ilişkin belgelerin Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Baştabipliğinden istenildiği, davacı hakkında düzenlenen Sağlık Kurulu Raporunda davacının bu olaydan dolayı %47 oranında özürlü kaldığı bildirilmiştir.

Bu durumda, ilgili Yönetmeliğin 21. maddesinin (b) bendine göre davacının yaralanmasının %47 oranında özür meydana getirdiği, (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın davacının özür derecesi olan %47 ni cetveldeki karşılığı olan 20 ile çarpımı sonucu (7000x0.046985x20=) 6.577,90 TL olduğu, idarece de 6.577,80 TL'nin ödenmesine karar verildiği, 5233 sayılı Yasa ve ilgili Yönetmelik kapsamında mevzuata uygun olarak ödeme yapıldığı görülmüştür.

Her ne kadar davacı vekilince dosyaya, dava konusu işlemin tesis tarihinden sonra 04.07.2008 tarihinde Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden alınan davacının %75 oranında özürlü olduğuna ilişkin rapor sunulmuş ise de idarece işlem tesisinde esas alınan rapor Mahkememizce de yeterli görüldüğünden bu rapora itibar edilmemiştir.

Öte yandan, 5233 Kanun'un amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanması olduğundan, davacının manevi tazminat isteminin karşılanmasına olanak bulmamaktadır.

15. Anılan kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay 15. Dairesi, 14/3/2012 tarihli ve E.2011/9693, K.2012/1121 sayılı ilam ile kararın manevi tazminat istemine ilişkin kısmının onanmasına, maddi tazminat istemine ilişkin kısmının ise zarar hesaplanırken 2008 yılı memur aylık katsayısının dikkate alınması gerekirken 2007 yılı memur aylık katsayısının dikkate alındığı gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir.

16. Başvurucunun karar düzeltme talebi aynı Dairenin 28/2/2013 tarihli ve E.2012/10365, K.2013/1647 sayılı ilamıyla reddedilmiştir.

17. Anılan kararın 23/5/2013 tarihinde başvuru vekiline tebliğ edilmesiyle 20/6/2013 tarihli ve 2013/4496 numaralı bireysel başvuru yapılmıştır.

18. Diyarbakır 2. İdare Mahkemesi 19/6/2013 tarihli ve E.2013/1559, K.2013/760 sayılı karar ile Danıştayın kısmi bozma kararına uymuş ve 2008 yılı memur aylık katsayısını dikkate alarak başvurucuya 6.928,04 TL ödenmesine karar vermiştir. Bu kararın temyiz edildiğine ilişkin başvuru dosyasında herhangi bir bilgi ve belge bulunmamaktadır.

b. Başvurucular Mehmet Demir, Barış Demir ve Hebung Demir Tarafından Açılan İptal ve Tam Yargı Davalarına İlişkin Süreç

19. Başvuruculardan Mehmet Demir'in kızları ve diğer başvurucuların kardeşleri olan Zilan Demir ile Mizgin Demir anılan patlama sonucunda vefat etmiştir. Aynı patlamada, Mehmet Demir'in eşi ve diğer başvurucuların annesi Faide Demir de hayatını kaybetmiştir.

i. Zilan Demir'in Ölümü Nedeniyle Açılan Dava

20. Zilan Demir'in ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Kanun kapsamında 13/11/2006 tarihinde idareye müracaat eden başvuruculara Zarar Tespit Komisyonunun 18/5/2007 tarihli ve 198 sayılı kararıyla 18.000 TL ödenmesine karar verilmiştir.

21. Başvurucuların söz konusu meblağı kabul etmemesi üzerine 4/5/2007 tarihinde uyuşmazlık tutanağı düzenlenmiş ve başvurucular tarafından 17/7/2007 tarihinde 30.000 TL maddi, 75.000 TL manevi olmak üzere toplam 105.000 TL tazminatın taraflarına ödenmesine karar verilmesi istemiyle İdare Mahkemesinde iptal ve tam yargı davası açılmıştır.

22. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinin 26/6/2008 tarihli ve E.2007/1086, K.2008/1224 sayılı kararıyla dava reddedilmiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

“... ”

Bakılan davada; davacıların 5233 sayılı Kanun uyarınca murislerinin ölümünden kaynaklı zarar tazmini istemiyle başvuruda buldukları, komisyon tarafından davacıların murislerinin terör veya terörle mücadelede kaynaklı eylemlerden dolayı hayatını kaybettiği gerekçesiyle başvurusu kabul edilerek tarafına tazminat önerildiğine göre, teklif edilen miktarın usulüne uygun olarak hesaplanıp hesaplanmadığının incelenmesi iş bu davadaki uyuşmazlığın esasına oluşturmaktadır.

Yukarıda anılan kanun hükmü uyarınca; ölüm hallerinde 7000 gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan miktarın, elli katı tutarında ilgililere nakd. ödeme yapılacağı hususu açıktır.

Buna göre; davacının maddi tazminat istemine ilişkin olarak; 7000 gösterge rakamının işlem tarihinde (2007 yılı Bütçe Kanununa göre 1.1.2007-31.6.2007 tarihleri arasında) geçerli olan memur aylık katsayısı olan 0,046985 ile çarpımının elli katı olarak hesaplanan 16.444,75-YTL miktarın davacıya önerilmesi gerektiği, komisyon tarafından yapılan hesaplama sonucunda ise davacıya ölümden kaynaklı 16,445,00-YTL ve cenaze yardımı olarak 1.555,00-YTL olmak üzere toplam 18.000-YTL' nin teklif edildiği görülmektedir.

Bu durumda, zarar tespit komisyonu tarafından usulüne uygun olarak yapılan hesaplama sonucu bulunan miktarın davacıya önerildiği görüldüğünden, dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık görülmemektedir.

Diğer taraftan, terör ve terörden kaynaklı eylemlerden zarar gören ilgililerin özel bir kanun olan 5233 sayılı Kanun uyarınca zararlarının karşılanmasını talep edebilecekleri gibi bu yola başvurmadan genel hükümlere göre zararlarının karşılanmasını isteyebilecekleri diğer bir ifadeyle terörden kaynaklı zararlarının tazmini konusunda seçimlik bir hakka sahip buldukları hususu açıktır. Bakılan davada davacıların murislerinin ölümü nedeniyle zararlarının tazmini istemiyle 5233 sayılı Kanun uyarınca Valilik Makamına başvurdukları ve zarar hesaplaması da bu kanun hükümlerine göre usulüne uygun olarak yapıldığından bu yönüyle de komisyon işleminde bir hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

23. Başvurucular tarafından temyiz edilen karar Danıştay 15. Dairesinin 14/3/2012 tarihli ve E.2011/9627, K.2012/1111 sayılı ilamıyla onanmıştır.

24. Başvurucuların karar düzeltme talebi de aynı Dairenin 27/2/2013 tarihli ve E.2012/11703, K.2013/1542 sayılı ilamıyla reddedilmiştir.

25. Anılan kararın 5/7/2013 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmesiyle 12/7/2013 tarihli ve 2013/5404 numaralı bireysel başvuru yapılmıştır.

ii. Mizgin Demir'in Ölümü Nedeniyle Açılan Dava

26. Başvurucular, aynı patlama sonucunda vefat eden Mizgin Demir'in ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve manevi zararlarının tazmini için 5233 sayılı Kanun kapsamında 13/11/2006 tarihinde idareye müracaat etmiştir. Zarar Tespit Komisyonunun 18/5/2007 tarihli kararı ile başvuruculara 18.000 TL ödenmesine karar verilmesi üzerine, başvurucular tarafından, Zilan Demir'in ölümü nedeniyle açılan davada belirtilen taleplerle 17/7/2007 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde ayrı bir dava açılmıştır. Diyarbakır 1.

İdare Mahkemesi, 27/6/2008 tarihli ve E.2007/1088, K.2008/1238 sayılı karar ile Zilan Demir'in ölümü nedeniyle açılan davadakine benzer gerekçelerle davanın reddine karar vermiştir. Danıştay 15. Dairesinin 14/3/2012 tarihli ve E.2011/9631, K.2012/1115 sayılı ilamı ile onanan karar başvuruçuların karar düzeltme taleplerinin aynı Dairenin 20/2/2013 tarihli ve E.2012/9775, K.2013/1435 sayılı ilamı ile reddedilmesiyle kesinleşmiştir.

27. Karar düzeltme talebinin reddine ilişkin kararın 27/8/2013 tarihinde başvuruçular vekiline tebliğ edilmesiyle 23/9/2013 tarihli ve 2013/7268 numaralı bireysel başvuru yapılmıştır.

iii. Faide Demir'in Ölümü Nedeniyle Açılan Dava

28. Başvuruçular aynı patlama sonucunda vefat eden Faide Demir'in ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve manevi zararlarının tazmini için 5233 sayılı Kanun kapsamında 13/11/2006 tarihinde idareye müracaat etmiştir. Zarar Tespit Komisyonunun 18/5/2007 tarihli kararı ile başvuruçulara 18.000 TL ödenmesine karar verilmesi üzerine başvuruçular tarafından Zilan Demir'in ölümü nedeniyle açılan davada belirtilen taleplerle 17/7/2007 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde ayrı bir dava daha açılmıştır. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi, 27/6/2008 tarihli ve E.2007/1087, K.2008/1237 sayılı karar ile Zilan Demir'in ölümü nedeniyle açılan davadakine benzer gerekçelerle davanın reddine karar vermiştir. Danıştay 15. Dairesinin 14/3/2012 tarihli ve E.2011/9671, K.2012/1112 sayılı ilamı ile onanan karar başvuruçuların karar düzeltme taleplerinin aynı Dairenin 20/2/2013 tarihli ve E.2012/9414, K.2013/1436 sayılı ilamı ile reddedilmesiyle kesinleşmiştir.

29. Karar düzeltme talebinin reddine ilişkin kararın 17/9/2013 tarihinde başvuruçular vekiline tebliğ edilmesiyle 9/10/2013 tarihli ve 2013/7614 numaralı bireysel başvuru yapılmıştır.

c. Başvuruçular Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya Tarafından Açılan İptal ve Tam Yargı Davasına İlişkin Süreç

30. Başvuruçuların kızı Nazlıcan Çetinkaya anılan patlama sonucunda vefat etmiştir.

31. Başvuruçular Nazlıcan Çetinkaya'nın ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve manevi zararlarının tazmini için 5233 sayılı Kanun kapsamında 13/11/2006 tarihinde idareye müracaat etmiştir. Zarar Tespit Komisyonunun 18/5/2007 tarihli kararı ile başvuruçulara 18.000 TL ödenmesine karar verilmesi üzerine başvuruçular tarafından 17/7/2007 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde 30.000 TL maddi, 70.000 TL manevi olmak üzere toplam 100.000 TL tazminat talepli iptal ve tam yargı davası açılmıştır.

32. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi, 22/4/2008 tarihli ve E.2007/1090, K.2008/597 sayılı karar ile 5233 sayılı Kanun uyarınca başvuruçulara ödenen maddi tazminat miktarının belirlenmesinde bir isabetsizlik bulunmadığı 5233 sayılı Kanun sadece maddi zararları tazmin ettiğinden başvuruçuların manevi tazminata ilişkin taleplerinin karşılanmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

33. Danıştay 15. Dairesinin 21/3/2012 tarihli ve E.2011/9355, K.2012/1323 sayılı ilamı ile onanan karar başvuruçuların karar düzeltme taleplerinin aynı Dairenin 20/2/2013 tarihli ve E.2012/9767, K.2013/1434 sayılı ilamı ile reddedilmesiyle kesinleşmiştir.

34. Karar düzeltme talebinin reddine ilişkin kararın 24/9/2013 tarihinde başvuruçular vekiline tebliğ edilmesiyle 22/10/2013 tarihli ve 2013/7776 numaralı bireysel başvuru yapılmıştır.

d. Başvuruçular Burhan Marangoz ve Gülistan Marangoz Tarafından Açılan İptal ve Tam Yargı Davasına İlişkin Süreç

35. Başvuruçuların oğlu Hasan Marangoz anılan patlama sonucunda vefat etmiştir.

36. Başvuruçular Hasan Marangoz'un ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve

manevi zararlarının tazmini için 5233 sayılı Kanun kapsamında 13/11/2006 tarihinde idareye müracaat etmiştir. Zarar Tespit Komisyonunun 18/5/2007 tarihli kararı ile başvuruculara 18.000 TL ödenmesine karar verilmesi üzerine başvurucular tarafından 17/7/2007 tarihinde Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde 30.000 TL maddi, 70.000 TL manevi olmak üzere toplam 100.000 TL tazminat talepli iptal ve tam yargı davası açılmıştır.

37. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi, 27/6/2008 tarihli ve E.2007/1089, K.2008/1240 sayılı karar ile 5233 sayılı Kanun uyarınca başvuruculara ödenen maddi tazminat miktarının belirlenmesinde bir isabetsizlik bulunmadığı 5233 sayılı Kanun sadece maddi zararları tazmin ettiğinden başvurucuların manevi tazminata ilişkin taleplerinin karşılanmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

38. Danıştay 15. Dairesinin 21/3/2012 tarihli ve E.2011/9369, K.2012/1322 sayılı ilamı ile onanan karar başvurucuların karar düzeltme taleplerinin aynı Dairenin 12/6/2013 tarihli ve E.2012/9804, K.2013/4408 sayılı ilamı ile reddedilmesiyle kesinleşmiştir.

39. Karar düzeltme talebinin reddine ilişkin kararın 22/10/2013 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmesiyle 21/11/2013 tarihli ve 2013/8484 numaralı bireysel başvuru yapılmıştır.

2. Ceza Soruşturması ve Kovuşturma Süreci

40. Yerel Mahkeme dosyalarında bulunan ve UYAP bilişim sistemi aracılığıyla elde edilen bilgi ve belgelere göre başvuru konusu olaya ilişkin ceza soruşturması ve kovuşturma süreci şöyledir:

41. Başvuruya konu patlama olayından bir gün sonra bir internet sitesi aracılığıyla olayda kullanılan termos düzeneğinin fotoğraflarına da yer verilerek söz konusu patlama olayı Türk İntikam Tugayı adı verilen bir yapılanma tarafından üstlenilmiştir. Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü yetkililerince yapılan inceleme ve araştırmalarda internet sitesinde yer alan fotoğrafla olay yerinde kullanılan düzeneğin birbiriyle uyum sağladığı ve düzeneğin telsiz kullanılarak uzaktan kumanda ile patlatılmış olduğu söz konusu sitenin kısa bir süre önce oluşturulduğu tespit edilmiştir.

42. Konuyla ilgili yetkili makamların soruşturma ve araştırmaları devam etmekte iken Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Elektronik Şube Müdürlüğüne 7/4/2008 ve 19/2/2009 tarihlerinde iki e-posta ihbarı yapılmış ve anılan ihbarda patlamanın üstlenildiği internet sitesini kuranlardan birinin B.G. olduğu belirtilerek B.G.ye ait çeşitli şahsi bilgilere yer verilmiştir.

43. Söz konusu ihbar üzerine derinleştirilen ve genişletilen soruşturma sonucunda ihbarda yer alan bilgiler teyit edilmiş, patlamayı üstlenen Türk İntikam Tugayına ait internet sitesine B.G. tarafından giriş yapıldığı tespit edilmiş ve bu sitenin B.G. tarafından kurulduğuna dair kuvvetli bulgular ile B.G.nin patlama olayına dâhil olduğu sonucuna götüren birçok teknik detay tespit edilmiştir. Olay yerinde ele geçirilen telsizin de B.G.nin akrabası H.T. tarafından internet sitesi aracılığıyla satın alınarak temin edildiğinin tespit edilmesi üzerine 22/3/2009 tarihinde B.G. ile B.G.nin patlama olayından önce ev arkadaşı olan M.E., B.G. ile M.E.nin savunmaları doğrultusunda da 23/3/2009 tarihinde H.T. gözaltına alınmıştır. Akabinde 27/3/2009 tarihinde anılan kişiler mahkeme kararı uyarınca tutuklanmıştır.

44. Söz konusu kişilerin Mahkeme kararı doğrultusunda ev ve üstlerinde yapılan aramalar sonucunda yasa dışı PKK terör örgütünün propagandasını yapan çok sayıda ve çeşitte doküman ele geçirilmiştir. Anılan kişilerin kolluk ve cumhuriyet savcısı huzurunda, müdafî eşliğinde verdikleri ifadeler; patlamaya neden olan bombanın askerlik iznine gelen

H.T. tarafından B.G. ve M.E.nin ikamet ettiği evde hazırlandığı, H.T.nin örgüt dağıtım kadrosunda iken çıkan çatışma sonucu hayatını kaybeden amcasının oğlunun intikamını almak, yasa dışı gösterilerde Kürt kökenli gençlere kötü muamelede bulunduğu gerekçesiyle polislerden intikam almak gibi sebeplerle kendi başına bu eylem kararını aldığı, örgüt lehine ama örgütten talimat almaksızın bu eylemi gerçekleştirdiği, termos içindeki bomba düzeneğinin saat 20.30'da Diyarbakır Koşuyolu Parkı duvarının yakınına H.T. tarafından konulduğu ve yaklaşık kırk dakika sonra patlatıldığı, B.G.nin de ona yardım ettiği, M.E.nin ise yardımı söz konusu olmamakla birlikte rastlantı eseri bombanın hazırlanmasına tanıklık ettiği şeklindedir.

45. Olayla ilgili soruşturma evresinin tamamlanması üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca 9/6/2009 tarihli ve 2009/857 sayılı iddianame ile H.T., B.G. ve M.E. hakkında Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. İddianamede H.T. ve B.G.nin devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma, kasten öldürme, kasten öldürmeye teşebbüs, tehlikeli maddelerin izinsiz bulundurulması veya el değiştirmesi, mala zarar verme suçlarından; M.E.nin ise H.T. ve B.G. tarafından olayda kullanılan el yapımı bombanın hazırlanması eylemine bilfiil katılarak tehlikeli maddelerin izinsiz bulundurulması veya el değiştirmesi suçu ile devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma, kasten öldürme, kasten öldürmeye teşebbüs ve mala zarar verme suçlarına yardım etme suçlarından cezalandırılması talep edilmiştir.

46. Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi 17/5/2012 tarihli ve E.2009/405, K.2012/102 sayılı kararı ile sanıklar B.G. ile M.E.nin sorgu savunmasında ifadelerinden vazgeçmekle birlikte mahkeme aşamasında yeniden kolluk ve Cumhuriyet Savcısı huzurundaki ifadelerini samimi ve istikrarlı bir biçimde verdikleri, sanık H.T.nin ise ikrar yönündeki ifadelerini sorgu ve mahkeme aşamalarında reddetmek, bu ifadelerin baskı ve şiddet sonucu zorla alındığını belirtmekle birlikte savcı huzurunda, müdafî eşliğinde ve kamera önünde işkence yapılmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu, sanıkların tamamının ikrar içeren ifadelerinde anlattıkları olayların birbirleriyle örtüştüğü gibi olayın oluşumu ile de birebir uyumlu olup saat, dakika ve zamanlama itibarıyla ifadelerin gerçeği yansıttığının açıkça anlaşıldığı, sanıkların olaydan sonraki eylem ve davranışları, gittikleri yerler, yapılan araştırmalar sonucu elde edilen HTS raporları, sinyal bilgileri, tanık beyanları da dikkate alındığında maddi bulguların anlatımları desteklediği sonucuna ulaşıldığı, sanık H.T.nin inkar yönünde verdiği ifadelerin askıda kaldığı ve suçtan kurtulmaya yönelik olduğu, bomba düzeneğini nasıl hazırladığını uygulamalı olarak Cumhuriyet Savcısı huzurunda ayrıntılı olarak anlattığı, bomba konusunda deneyimli ve uzman bir kişi olduğunun anlaşıldığı belirtilerek sanık H.T. ve B.G.nin 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 302/1. maddesi gereğince ayrı ayrı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılmalarına; TCK'nın 82/1-a-c maddesi gereğince ayrı ayrı on kez ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılmalarına, TCK'nın 82/1-a-c maddesi gereğince ayrı ayrı on dört kez on beş yıl hapis cezası ile cezalandırılmalarına, TCK'nın 174/1. maddesi gereğince ayrı ayrı altı yıl sekiz ay hapis ve 80.000 TL adli para cezası ile cezalandırılmalarına, sanık M.E.nin ise TCK'nın 314/2. maddesi gereği yedi yıl altı ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, TCK'nın 174/1. maddesi gereği beş yıl hapis ve 160 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

47. Sanıklar müdafileri, Cumhuriyet Savcısı ve katılanların vekilleri tarafından temyiz edilen karar Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 6/12/2013 tarihli ve E.2013/4628, K.2013/14930 sayılı kararı ile H.T. ve B.G. hakkında verilen hükümler yönünden onanmış ve söz konusu hükümler aynı tarihte kesinleşmiştir. M. E. hakkındaki karar ise silahlı terör örgütüne yardım etme ve patlayıcı madde bulundurma suçlarından kurulan hüküm yönünden suçun vafında yanılığa düşüldüğü gerekçesiyle bozulmuştur. M.E. hakkındaki bozma

kararından sonra yargılamaya devam eden Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 18/9/2014 tarihli ve E.2014/229, K.2014/269 sayılı kararı ile M.E.nin TCK'nın 315. maddesi gereğince örgüte silah sağlama suçundan on beş yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. M.E. tarafından temyiz edilen karar hakkında Yargıtay tarafından hâlihazırda bir karar verilmemiştir.

B. İlgili Hukuk

48. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 12. ve 13. maddeleri, 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları, 20. maddesinin (5) numaralı fıkrası, 49. maddesinin (1) numaralı fıkrası.

49. 5233 sayılı Terör Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir."

50. 5233 sayılı Kanun'un "Başvurunun süresi, şekli, incelenmesi ve sonuçlandırılması" kenar başlıklı 6. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Zarar gören veya mirasçılarının veya yetkili temsilcilerinin zarar konusu olayın öğrenilmesinden itibaren altmış gün içinde, her hâlde olayın meydana gelmesinden itibaren bir yıl içinde zararın gerçekleştiği veya zarar konusu olayın meydana geldiği il valiliğine başvurmaları hâlinde gerekli işlemlere başlanır. Bu sürelerden sonra yapılacak başvurular kabul edilmez. Bu Kanun kapsamındaki yaralanma ve engelli hâle gelme durumlarında, yaralının hastaneye kabulünden hastaneden çıkışına kadar geçen süre, başvuru süresinin hesaplanmasında dikkate alınmaz."

Komasyon, zarar görenlerle yapılacak her başvuru ile ilgili çalışmalarını, başvuru tarihinden itibaren altı ay içinde tamamlamak zorundadır. Zorunlu hâllerde, bu süre vali tarafından üç ay daha uzatılabilir."

51. 5233 sayılı Kanun'un "Karşılanacak Zararlar" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine göre sulh yoluyla karşılanabilecek zararlar şunlardır:

...

b) Yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri.

..."

52. 5233 sayılı Kanun'un "Zararın tespiti" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"7 nci maddede belirtilen zararlar, zarar görenin beyanı, adli, idarî ve askerî mercilerdeki bilgi ve belgeler göz önünde tutularak olayın oluş şekli ve zarar görenin aldığı tedbirlere göre, zarar görenin varsa kusur veya ihmalinin de göz önünde bulundurulması suretiyle, hakkaniyete ve günün ekonomik koşullarına uygun biçimde komisyon tarafından doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile belirlenir."

Taşınmaza ilişkin zarar tespitinde 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 11 inci maddesinde belirtilen kıymet takdiri esasları kıyasen uygulanır."

53. 5233 sayılı Kanun'un "Yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde yapılacak ödemeler" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın;

...

e) Ölenlerin mirasçılarında elli katı tutarında,

Nakdî ödeme yapılır.

Nakdî ödemenin tespitine esas tutulacak miktar, ödeme yapılmasına ilişkin valinin veya Bakanın onayı tarihinde geçerli gösterge ve katsayı rakamları esas alınarak belirlenir.

Birinci fıkranın (e) bendine göre belirlenen nakdî ödemenin mirasçılara intikalinde 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun mirasa ilişkin hükümleri uygulanır.

Bakanlar Kurulu, nakdî ödemeye esas tutulan gösterge rakamını yüzde otuza kadar artırmaya veya kanunî sınıra kadar indirmeye yetkilidir.

...

Nakdî ödemenin şekli, tutarı, yaralanma ve engellilik derecelerinin tespitine ilişkin esas ve usuller yönetmelikle belirlenir.”

54. 5233 sayılı Kanun'un “Zararın karşılanmasına ilişkin sulhname” kenar başlıklı 12. maddesi ise şöyledir:

“Komisyon, doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile yaptığı tespitten sonra 8 inci maddeye göre belirlenen zararı, 9 uncu maddeye göre hesaplanan yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerindeki nakdî ödeme tutarını, 10 uncu maddeye göre ifa tarzını ve 11 inci maddeye göre mahsup edilecek miktarları dikkate alarak, uğranılan zararı sulh yoluyla karşılayacak safî miktarı belirler. Komisyonca, bu esaslara göre hazırlanan sulhname tasarısının örneği davet yazısı ile birlikte hak sahibine tebliğ edilir.

Davet yazısında hak sahibinin sulhname tasarısını imzalamak üzere otuz gün içinde gelmesi veya yetkili bir temsilcisini göndermesi gerektiği, aksi takdirde sulhname tasarısının kabul etmemiş sayılacağı ve yargı yoluna başvurarak zararın tazmin edilmesini talep etme hakkının saklı olduğu belirtilir.

Davet üzerine gelen hak sahibi veya yetkili temsilcisi sulhname tasarısını kabul ettiği takdirde, bu tasarı kendisi veya yetkili temsilcisi ve komisyon başkanı tarafından imzalanır.

Sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya ikinci fıkraya göre kabul edilmemesi, sayılması hâllerinde bir uyuşmazlık tutanağı düzenlenerek bir örneği ilgiliye gönderilir.

Sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

55. Mahkemenin 20/4/2016 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

56. Başvurucular; vatandaşların yoğun olduğu bir yere bomba düzeneğinin rahatlıkla bırakılması ve patlatılması nedeniyle yakınlarını kaybettiklerini (başvuruculardan Emine yetişecek ise ağır yaralandığını), devletin güvenlik hizmetini gereği gibi yerine getirmediğini, olayda idarenin ihmal ve kusurunun bulunduğunu, öte yandan açtıkları tam yargı davalarında Mahkemece hükmedilen maddi tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu, tazminat hesaplamasında yaş, eğitim durumu, ekonomik ve sosyal durum, yoksun kalınan destek gibi etkenlerin gözönünde bulundurulmadığını, herkes için maktu bir tazminat miktarı belirlenmiş olmasının hukuka aykırı olduğunu, genel tazminat hukuku ilkelerine göre karar verilmesi gerektiğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

57. Başvurucular, uyuşmazlık hakkında yürütülen yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını, yedi yılı aşan dava süresinin kendileri açısından manevi bir işkenceye dönüştüğünü belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

65. Emine Yetiştirme ayrıca Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde açtığı iptal ve tam yargı davasında verilen kararın manevi tazminat istemine ilişkin kısmının onanmasına, maddi tazminat istemine ilişkin kısmının ise zarar hesaplanırken 2008 yılı memur aylık katsayısının dikkate alınması gerekirken 2007 yılı memur aylık katsayısının dikkate alındığı gerekçesiyle bozulmasına ilişkin Danıştay 15. Dairesi kararına karşı yaptığı karar düzeltme talebinin aynı Dairenin 28/2/2013 tarihli ilamı ile reddedilmesi üzerine bireysel başvuru yapmıştır. Bu durumda, başvuru manevi tazminata ilişkin iddiaları ile davanın makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiası yönünden başvuru yollarının tüketilmiş olduğu hususunda kuşku bulunmamasıyla birlikte diğer iddiaları yönünden başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği hususunun açıklığa kavuşturulması gerekir.

66. Emine Yetiştirme, kararın maddi tazminata ilişkin kısmının küçük bir hesap yanlışlığı nedeniyle bozulduğunu belirterek davanın maddi tazminata ilişkin kısmının kesinleşmesini beklemeden bireysel başvuru yapmıştır. Somut olayda başvuru tarihi itibarıyla maddi tazminat iddiaları yönünden başvuru yollarını tüketmeden başvuruda bulunduğu anlaşılmakta ise de, Danıştay'ın maddi tazminata ilişkin bozma gerekçesi dikkate alındığında ve davanın maddi tazminata ilişkin kısmının bireysel başvuru incelemesi devam ederken Diyarbakır 2. İdare Mahkemesince bozma kararı doğrultusunda karara bağlandığı, bu kararın taraflarca temyiz edildiğine ilişkin bir bilgi ve belge bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda, somut olayın koşullarında başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

67. Açıkça dayanaktan yoksun olmayan ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmayan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Davanın Makul Sürede Sonuçlandırılmadığına İlişkin İddia

68. Başvurucuların yargılamanın uzunluğuyla ilgili şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi bu şikâyet için diğer kabul edilemezlik nedenlerinden herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Manevi Tazminat Talebinin Reddine Karar Verilmesinin Hukuka ve Hakkaniyete Aykırı Olduğuna İlişkin İddia

69. Başvurucuların manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesinin hukuka ve hakkaniyete aykırı olduğu yönündeki iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

70. Başvurucular, bombalı eylemde hayatını kaybedenlerin ve yaralananların tamamının Kürt kökenli olmaları nedeniyle hedef seçildiklerini, idarenin ihmalinden kaynaklı farklı bölgelerde meydana gelen yaşam kayıpları üzerine açılan tazminat davalarında çok daha yüksek meblağların ödenmesine karar verilirken kendilerine daha düşük miktarda tazminata karar verilmek suretiyle mahkemelerin bu hususta ayrımcılık yaptığını ve bu durumun Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan eşitlik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

71. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"...Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

72. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmiş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

73. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru *“ikincil nitelikte bir kanun yolu”* olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

74. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır.

75. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği; başvuru sahibinin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarını öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtları zamanında bu mercilere sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir. Bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddialar, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru konusu yapılamaz (*Onurhan Solmaz*, B. No: 2012/1049, 16/4/2013, § 32).

76. Başvuru konusu olayda başvuru sahiplerinin yargılamanın hiçbir aşamasında etnik kökenleri nedeniyle ayrımcılığa uğradıkları yönünde herhangi bir iddia ileri sürmedikleri görülmektedir.

77. Anılan ihlal iddialarının kanun yollarında ileri sürülmeksizin bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşıldığından diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının *başvuru yollarının tüketilmemiş olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

e. Anayasa'nın 40. Maddesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

78. Başvuru sahipleri; dava, temyiz ve karar düzeltme aşamalarında ileri sürdükleri talep ve gerekçelerinin yargı yerlerince ısrarla değerlendirilmediğini ve aynı gerekçelerle taleplerinin reddedildiğini belirterek Anayasa'nın 40. maddesinde tanımlanan etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

79. 6216 sayılı Kanun'un, *"Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi"* kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

80. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün *"Bireysel başvuru formu ve ekleri"* başlıklı 59. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde, bireysel başvuru formunda bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamaların yer alacağı belirtilmiştir.

81. Başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarla hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını kanıtlama yükümlülüğü başvuru sahibine ait olmasına rağmen başvuru sahipleri tarafından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS/Sözleşme) 13. maddesine ve dolayısıyla Anayasa'nın 40. maddesi hükümlerine atıfta bulunulmakla birlikte yargılama sürecinde hangi talep gerekçelerinin değerlendirilmediğinin belirtilmediği ve söz konusu hükümlerin nasıl ihlal edildiğine ilişkin somut bir açıklama ve kanıtlamada bulunulmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (*Yusuf Gezer*, B. No. 2013/2103, 14/1/2014, § 40).

2. Esas Yönünden

a. Anayasa'nın 17. Maddesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

82. Başvurucular, vatandaşların yoğun olduğu bir yere bomba düzeneğinin rahatlıkla bırakılması ve patlatılması nedeniyle yakınlarını kaybettiklerini (başvuruculardan Emine yetiştirilme ise ağır yaralandığını), devletin güvenlik hizmetini gereği gibi yerine getirmediğini, olayda idarenin ihmal ve kusuru bulunduğunu, öte yandan açtıkları tam yargı davalarında mahkemece hükmedilen maddi tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu, tazminat hesaplamasında yaş, eğitim durumu, ekonomik ve sosyal durum, yoksun kalınan destek gibi etkenlerin göz önünde bulundurulmadığını, herkes için maktu bir tazminat miktarı belirlenmiş olmasının hukuka aykırı olduğunu, genel tazminat hukuku ilkelerine göre karar verilmesi gerektiğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

83. Bakanlığın görüş yazısında yapılacak olan incelemede aynı patlama olayı hakkında Anayasa Mahkemesince verilmiş olan 8/5/2014 tarihli kararın gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde, başvurucuların maddi tazminata ilişkin iddiaları hakkında ise delillerin değerlendirilmesinin ve hukuk kurallarının yorumlanmasının Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) tarafından güvence altına alınan haklar ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece bireysel başvuru konusu yapılamayacağı, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, derece mahkemelerinin delilleri takdirinde açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesinin söz konusu olamayacağı bildirilmiştir.

84. Başvurucu cevap dilekçesinde tazminat miktarına ilişkin değerlendirme yapılırken 5233 sayılı Kanun'un çıkarılış amacı ve sürecinin gözönünde bulundurulması gerektiğini, anılan Kanun'un 1987 yılından bu yana yaşanan mağduriyetleri tazmin amacıyla çıkarıldığını, Kanun hükümlerinin bu kadar geriye götürülmesinin doğal sonucu olarak maktu tazminat miktarlarının belirlendiğini ancak anılan Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra meydana gelen zararlar bakımından bu maktu miktarların adaletsizliğe yol açtığını, zira Kanun çıkarılmadan önce açılan tazminat davalarında farklı kriterler esas alınmak suretiyle maddi tazminat hesabı yapıldığını ve bu şekilde çok daha yüksek miktarlarda tazminatlara hükmedildiğini, sorunun yerel mahkemenin delilleri farklı değerlendirmesinden değil; delilleri, olayın niteliğini ve talepleri hiçbir şekilde değerlendirmemesinden kaynaklandığını bildirmiştir.

85. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

86. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan devredilmez ve vazgeçilmez haklardan olup devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin, negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50, 51).

87. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu

gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi, devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma sorumluluğu yüklemektedir. Bu sorumluluk -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 52).

88. Bu kapsamda devletin egemenlik alanında bulunan bireylerin yaşamını korumak için önleyici genel güvenlik tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu gereklilik daha ziyade bireylerin üçüncü kişilerin suç niteliğindeki eylemleri nedeniyle yaşamlarının tehdit altında olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır (*Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya*, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59).

89. Ancak yetkili makamların, yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için somut tedbirler almaya zorlanması beklenemez (*Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya*, § 60).

90. Özellikle polisin görevini yerine getirirken karşılaştığı zorluklar, modern toplumların yönetilmesinin zorluğu, insan davranışının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlemin veya yürütülecek faaliyetin tercihi gözönüne alınarak pozitif yükümlülük; yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır. Pozitif yükümlülüğün ortaya çıkması için yetkililerce belirli bir kişinin hayatına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğu bilmesi ya da bilinmesi gerektiği durumların varlığı kabul edildikten sonra böyle bir durum dâhilinde, makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde kamu makamlarının önlem almakta başarısız olduklarının tespiti gerekmektedir (*Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya*, § 61).

91. Devletin yaşamı koruma pozitif yükümlülüğü kapsamında sorumlu tutulabilmesini belirli koşullara bağlayan bu yaklaşım, bireylerin yaşam hakkının terörden kaynaklanan bir tehdit altında olduğu durumlar için de geçerlidir (*Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya*, § 62).

92. Başvuru konusu olayda 12/9/2006 tarihinde Diyarbakır ili Koşuyolu Caddesi üzerinde bulunan Koşuyolu Parkı duvarı yakınına yerleştirilen bombanın patlaması sonucu başvuruçulardan Emine Yetişecek yaralanmış, diğer başvuruçuların ise bazı yakınları yaşamını yitirmiştir. Söz konusu olayın terör eylemi sonucu gerçekleştiği hususunda Bakanlık ve başvuruçular arasında herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır.

93. Somut olay açısından devletin yaşamı koruma pozitif yükümlülüğünü esas bakımından yerine getirip getirmediğinin tespit edilebilmesi için kamu yetkililerince çok sayıda kişinin yaşamını kaybetmesine ve yaralanmasına neden olan bomba eyleminin gerçekleşeceğine dair gerçek ve yakın bir risk bulunduğu biliniyor ise söz konusu tehlikeyi önlemek için makul ölçüler çerçevesinde ve sahip olunan yetkiler kapsamında alınması gereken önlemlerin alınıp alınmadığının olayın koşulları çerçevesinde ortaya konulması gerekmektedir.

94. "Olay ve olgular" kısmında da belirtildiği üzere ve dosya kapsamında yer alan bilgi ve belgelerden 12/9/2006 günü saat 21.10'da Diyarbakır Merkez Koşuyolu Caddesi üzerinde bulunan Koşuyolu Parkının duvarına yakın bir mesafeye termos içine yerleştirilmiş el yapımı bir bombanın patlaması sonucu toplam on kişinin yaşamını yitirmesine, birçok kişinin yaralanmasına ve birçok ev, iş yeri, araç ve eşyanın zarar görmesine neden olan olayın terör eylemi sonucu meydana geldiğinin etkili bir ceza soruşturması ve yargılama sürecinin ardından verilen mahkeme kararıyla da sabit olduğu anlaşılmaktadır.

95. Anılan patlamanın meydana geldiği Diyarbakır, terör olaylarının zaman zaman yaşandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer almakla birlikte bölgedeki terörle ilgili eylemler, büyük oranda bölgenin kırsal kesiminde terör örgütü mensupları ile silahlı kuvvetler mensupları arasında yapılan silahlı çatışmalar ya da teröristlerce yollara döşenen mayınların patlaması şeklinde gerçekleşmiştir. Başvuru konusu olay ise büyükşehir olan Diyarbakır'ın merkezinde ve insanların yoğun olarak bulunduğu bir yere bırakılan bomba düzeneğinin patlatılması sonucu meydana gelmiştir. Dolayısıyla Diyarbakır il merkezi açısından bu tür bir eylemin öngörülmesi olasılığı yetkililer açısından zayıf bir ihtimal olarak değerlendirilebilir ise de bölgenin teröre yönelik genel hassasiyeti nedeniyle anılan ilde yetkili makamlar tarafından belirli düzeyde güvenlik tedbirlerinin alınması gerekeceği tabiidir.

96. Öte yandan belirli düzeyde güvenlik tedbirleri alınması hâlinde dahi insanların dikkatini çekmeyecek şekilde gizlenebilen ve bu özelliği sayesinde nüfusun yoğun olduğu yerlere de rahatlıkla yerleştirilebilen bomba düzeneklerinin yetkililer tarafından önceden tespit edilebilmesinin giderek gelişen ve karmaşıklaşan teknolojik imkânlar dikkate alındığında oldukça zor olduğu, diğer taraftan bu tür eylemlerin şüphe çeken bir husus ya da istihbarat olmadan öngörülme olasılığının çok zayıf olduğu açıktır.

97. Somut olayda söz konusu patlamanın münferit bir terör eylemi olduğu ve olaydan önce herhangi bir ihbar ya da istihbaratın yetkili makamlara iletilmediği, dolayısıyla olayın öngörülemeyen nitelikte olduğuna kuşku yoktur. Ayrıca olayın faillerinden H.T.nin eylemi gece yarısından sonra polis araçlarına yönelik olarak gerçekleştirmeyi planladığı ancak olay günü Koşuyolu civarında gezdiği sırada polis araçlarının uygulama yaptığını görmesi üzerine buradaki polisleri hedef almak amacıyla eve bombayı almaya gittiği, döndüğünde uygulamanın bittiğini görerek geri dönmek için bombayı eylem yerine bıraktığı, ailesiyle kaldığı evin balkonundan bomba düzeneğini görebildiği, bir polis aracının bombanın yanından geçtiğini görmesi üzerine başka bir polis aracının geçmesini beklemekteyken bombanın yerinde olmadığını gördüğü ve bir anlık kararla düğmeye basarak bombayı patlattığı yönündeki ifadelerinden de bombanın konulacağı yer ve zaman konusunda net bir kararın olmadığı, olayın kendiliğinden geliştiği, dolayısıyla failer açısından da belirsizliğin ve öngörülemeyizliğin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

98. Belirtilen koşullarda başvuruya konu olayın gerçekleşeceğinin yetkili makamlar tarafından bilinmediği ve bilinmesinin de beklenemeyeceği kanaatine varılmıştır. Termos şeklindeki bomba düzeneğinin parkın duvarına yakın bir yerde bulunmasının yetkililerin şüphesini çekip çekmeyeceği tartışılabilir ise de düzeneğin fail tarafından park yakınına bırakılması ile patlatılması arasında yaklaşık kırk dakika gibi fazla olmayan bir sürenin geçtiği düşünüldüğünde yetkililerin bu nedenden sorumlu tutulamayacakları açıktır. Diğer taraftan fail H.T.nin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere patlamadan önce olay yerinde polislerin uygulama yaptıkları, patlamadan hemen önce de bir polis aracının olay mahallinde devriye görevi yapmakta olduğu hususları da gözetildiğinde yetkililerden beklenebilecek genel güvenlik tedbirlerinin olay mahallinde mevcut olduğu sonucuna varılmıştır.

99. Sonuç olarak başvuruculardan Emine Yetişecek'in yaralanmasına ve diğer başvurucuların bazı yakınlarının yaşamını yitirmesine neden olan patlamanın meydana gelmesinde yetkili makamların sorumlu tutulmasını gerektirecek bir ihmal ya da kusur bulunduğu söylenemez.

100. Başvuruya konu olayın meydana gelmesinde devletin koruma yükümlülüğü yönünden herhangi bir sorumluluğu tespit edilmemiş olmakla birlikte objektif sorumluluk anlayışına dayalı sosyal risk ilkesi temel alınarak hazırlanan 5233 sayılı Kanun kapsamında başvuruculardan Emine Yetişecek'e 6.928,04 TL, diğer başvuruculara ise her bir ölüm olayı

için ayrı ayrı 18.000 TL maddi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Ancak söz konusu meblağı kabul etmeyen başvurucular, bu kararların iptali ve taraflarına daha yüksek miktarda maddi tazminatın ödenmesi istemiyle davalar açmıştır. İdare Mahkemeleri 5233 sayılı Kanun kapsamında mevzuata uygun olarak yapılan ödeme işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davaları reddetmiştir.

101. Başvuruculara ödenmesine karar verilen maddi tazminat 5233 sayılı Kanun hükümlerine dayalı olarak Zarar Tespit Komisyonları tarafından 5233 sayılı Kanun'da belirtilen yöntemle göre belirlenmektedir. Anılan Kanun, genel gerekçesinde de belirtildiği üzere idarenin hukuki sorumluluğunun kusur esasına dayandığı kuralının bir istisnası olarak bilimsel ve yargısal içtihatlarla kabul edilen sosyal risk ilkesi gereğince idarenin nedensellik bağı ve kusur koşulu aranmaksızın terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarını yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanması amacıyla düzenlenmiştir.

102. Başvurucular tarafından kendilerine 5233 sayılı Kanun kapsamında Zarar Tespit Komisyonunca ödenmesi teklif edilen maddi tazminat miktarının mahkemelerde uygulanan çeşitli kriterler dikkate alınmaksızın maktu olarak belirlendiği ve yetersiz olduğu ileri sürülmekte ise de terörden kaynaklanan zararların dava yoluna gidilmeden ilgililerce tazmini olanağı sağlayan 5233 sayılı Kanun uyarınca belirlenen tazminat miktarına ve bu miktarın hesaplanma şekline -belirli bir tatmin sağladığı sürece- Anayasa Mahkemesinin müdahalesi söz konusu olamaz.

103. Somut olayda 5233 sayılı Kanun tarafından belirlenen maddi tazminat miktarları ile davaların koşulları ve başvurucuların uğradığı zararlar arasında açık bir orantısızlık bulunmadığı görülmektedir.

104. Diğer taraftan yakınlarını kaybedenler tarafından idareye karşı kusur sorumluluğu, kusursuz sorumluluk ya da sosyal risk ilkelerine dayanarak açılan maddi tazminat -destekten yoksun kalma tazminatı- davalarında yapılan tazminat hesabı ölen kişinin gelecekte elde etmesi muhtemel gelirinin güncellenmesi esasına dayanmakta ve özellikle ölen kişinin çocuk olması durumunda zararın hesaplanması büyük oranda farazi kabullere dayanmakta olup idarenin kusuru ya da sosyal risk ilkesi uyarınca terör nedeniyle yaşamını yitiren küçük çocukların yakınları tarafından açılan maddi tazminat davalarında ödenmesine hükmedilen tazminat miktarlarının birbirlerinden çok farklılık göstermediği ve söz konusu miktarların başvurucuların iddialarının aksine kendilerine ödenmesi teklif edilen miktarla da uyumlu olduğu tespit edilmiştir (Danıştay 10. Dairesi, E.2002/1160, K.2004/160, 14/1/2004; E.2002/578, K.2004/161, 14/1/2004; E.2005/803, K.2007/4649, 10/10/2007; E.2007/8106, K.2010/5562, 22/6/2010; E.2009/5798, K.2012/5746, 16/11/2012).

105. Açıklanan nedenlerle başvurucuların, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

b. Davaların Makul Sürede Sonuçlandırılmadığına İlişkin İddia

i. Emine Yetiştirme'in Yaralanması Nedeniyle Açılan Dava Yönünden

106. Başvurucu Emine Yetiştirme, 17/7/2007 tarihinde açmış olduğu davaya ilişkin yargılamanın makul sürede tamamlanmadığını ileri sürmüştür.

107. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin kararlarına atıf yapılarak, başvurucunun iddiaları açısından farklı bir neticeye ulaşılmasını gerektirecek bir neden bulunmadığı, bu sebeple makul sürede yargılanma hakkına ilişkin görüş sunulmayacağı belirtilmiştir.

108. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün olmayıp (*Onurhan Solmaz*, § 18) Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünümüleri olan alt ilke ve haklar, Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında ilgili hükmü, Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı, yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (*Güher Ergun ve diğerleri*, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 38, 39).

109. Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvuruçunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir (*Güher Ergun ve diğerleri*, §§ 41-45).

110. Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekmektedir. Başvuruya konu davanın, başvuruçunun Diyarbakır Koşuyolu Parkı yakınına yerleştirilen bir bombanın patlaması sonucu yaralanmasından dolayı uğradığı zararın tazminini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekle birlikte bu sorunun çözümüne yönelik olan ve 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen somut yargılama faaliyetinin medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğuna kuşku yoktur.

111. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde sürenin başlangıcı kural olarak uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olmakla beraber bazı özel durumlarda girişimin niteliği göz önünde tutularak uyuşmazlığın ortaya çıktığı daha önceki bir tarih, başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmektedir (*Selahattin Akyıl*, B. No:2012/1198, 7/1/2013, § 45). Somut başvuru açısından benzer bir durum söz konusu olup makul süre değerlendirmesinde dikkate alınacak zaman diliminin başlangıç tarihi, başvuruçunun yaralanmasından dolayı uğradığını ileri sürdüğü zararların giderilmesi amacıyla Zarar Tespit Komisyonuna başvurdukları 13/11/2006 tarihidir.

112. Sürenin bitiş tarihi ise çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (*Güher Ergun ve diğerleri*, § 52). Somut başvuru açısından bu tarih, Diyarbakır 2. İdare Mahkemesinin Danıştay'ın bozma kararına uyduğu E.2013/1559, K.2013/760 sayılı kararının tarihi olan 19/6/2013 tarihidir.

113. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesinden; başvuruçunun tarafından, Diyarbakır Koşuyolu Parkı yakınında meydana gelen patlamada yaralanması nedeniyle uğradığı zararın karşılanması amacıyla 13/11/2006 tarihinde Zarar Tespit Komisyonuna başvurulduğu, Komisyonca ödenmesi teklif edilen meblağın kabul edilmemesi üzerine düzenlenen uyuşmazlık tutanağının ardından kendisine 6.577,80 TL ödenmesine ilişkin işlemin iptali ile uğranılan 20.000 TL maddi ve 30.000 TL manevi zararın tazmini istemiyle Diyarbakır Valiliğine karşı 17/7/2007 tarihinde Diyarbakır 2. İdare Mahkemesi nezdinde dava açıldığı görülmektedir. Davanın 24/12/2009 tarihinde Diyarbakır 2. İdare

Mahkemesince karara bağlandığı, temyiz edilen kararın Danıştay 15. Dairesinin 14/3/2012 tarihli ilamı ile manevi tazminata ilişkin kısmının onandığı, maddi tazminata ilişkin kısmının ise bozulduğu, başvuru kararın düzeltme talebinin aynı Dairenin 28/2/2013 tarihli ilamı ile reddedildiği, Diyarbakır 2. İdare Mahkemesinin 19/6/2013 tarihli kararı ile Danıştay'ın bozma kararına uyulduğu ve bu kararın temyiz edilmediği görülmektedir.

114. Bu kararla birlikte neticelenen yargılama süresinin toplam 6 yıl 7 ay 6 gün olduğu anlaşılmaktadır.

115. Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere AİHM tarafından verilen birçok ihlal kararında yer verilmiş olup özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ve karar düzeltme incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından -özellikle 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümleri de gözönünde bulundurularak- makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmiş olup (*Selahattin Akyıl*, §§ 54-60), başvuruya konu davada yer alan kişi sayısı ve talep konusu göz önüne alındığında başvuruya konu yargılamanın karmaşık bir nitelik arz etmediği, davaya bütün olarak bakıldığında 2577 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine tabi bir yargılama sürecine ilişkin somut başvuru açısından farklı bir karar verilmesini gerektirecek bir yön bulunmadığı ve söz konusu altı yıl yedi ayı aşkın yargılama süresinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

116. Açıklanan nedenlerle başvuru Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

ii. Diğer Başvurular tarafından Açılan Davalar Yönünden

117. Diğer başvurular da, yakınlarının ölümü nedeniyle Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde açtıkları davaların makul sürede sonuçlanmamasından şikâyet etmektedir.

118. Başvuruculardan Emine Yetiştirme'in yaralanması nedeniyle açılan davaya ilişkin yargılama sürecinin, diğer başvuruların yakınlarının ölümü nedeniyle yürütülen yargılama süreçlerinden kayda değer herhangi bir farklılık arz etmediği ve bu davaların altı yılı aşkın bir sürede kesinleştiği anlaşılmış olup Emine Yetiştirme dışındaki başvurular tarafından açılan bu davalarda da Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

c. Manevi Tazminat Taleplerinin Reddedilmesi Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

119. Başvurular, terör nedeniyle uğradığı manevi zararlarının tazminine ilişkin taleplerinin 5233 sayılı Kanun kapsamında olmadığı gerekçesiyle reddedildiğini, idari ve yargısal merciler tarafından taleplerinin dikkate alınmadığını, 2577 sayılı Kanun'a ve tazminat hukukunun genel prensiplerine aykırı karar verildiğini, tam yargı davası bağlamında manevi tazminat isteminin karşılanmadığını belirterek derece mahkemesi kararlarının hukuka ve hakkaniyete aykırı olduğunu iddia etmiştir.

120. Bakanlık görüşünde, başvuruların manevi tazminat taleplerinin reddine ilişkin şikâyetleri ile ilgili olarak delillerin değerlendirilmesine ve yorumlanmasına ilişkin takdirin yerel mahkemelere ait olduğu, derece mahkemelerinin delilleri takdirinde açıkça keyfilik bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesinin söz konusu olamayacağı, terör faaliyetleri sonucunda oluşan zararların karşılanmasının sosyal risk ilkesi

kapsamında değerlendirildiği, başka bir anlatımla terör eylemiyle devletin sorumluluğu arasında illiyet bağı bulunmamasına rağmen 5233 sayılı Kanun gereği tazminat ödendiği, eğer 5233 sayılı Kanun çıkarılmamış olsaydı genel tazminat hukuku prensipleri çerçevesinde mağdurlara maddi tazminat ödenmesinin dahi söz konusu olmayacağı, kanun koyucunun terör eylemleri nedeniyle yapılacak olan ödemeleri maddi zararlar ile sınırlı tuttuğu, manevi zararları bu kapsama almadığı, bireysel başvuru incelemesinde yapılacak olan değerlendirmede bu hususların göz önünde bulundurulması konusunda takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğu bildirilmiştir.

121. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı sundukları dilekçelerinde başvuru formunda belirtilen iddialarını yinelemiştir.

122. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde, başvuru iddialarının özünün, İlk Derece Mahkemesince eksik ve hatalı değerlendirme yapılmasına ve 2577 sayılı Kanun kapsamında inceleme yapılmamasına ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı değildir. Bu sebeple başvuru iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

123. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

124. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.”

125. Sözleşme'nin 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

126. Gerekçeli karar hakkı adil yargılanma hakkının somut görünümüdür. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı ve silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (*Güher Ergun ve diğerleri*, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

127. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı veya davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Bu bağlamda Anayasa'nın, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (*Vedat Benli*, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

128. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından birisi olmakla beraber, bu hak yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvuru hakkının ayrı ve açık bir

yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olacaktır (*Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi*, B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 26).

129. AİHM'e göre mahkemeler ve yargı mercileri verdikleri kararlarda yeterli gerekçe göstermelidirler. Gerekçe gösterme yükümlülüğünün kapsamı, kararın niteliğine göre değişir ve davaya konu olayın içinde bulunduğu şartlar ışığında değerlendirilerek belirlenir (*Higgins ve diğerleri /Fransa*, B. No: 134/1996/753/952, 19/2/1998, § 42).

130. Kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmaması, ilk derece mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin onama kararlarında kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanmakla beraber (*Aziz Turhan*, B. No: 2012/1269, 8/5/2014, § 53), başvuruçuların dile getirmesine rağmen ilk derece mahkemesinin de tartışmadığı esaslı hususlara ilişkin temyiz başvurularıyla başvuruçuların usule ilişkin haklarının ihlal edildiğine yönelik somut şikâyetlerinin temyiz incelemesinde tartışılmaması veya yargı mercileri tarafından resen dikkate alınması gereken hükümlerin gerekçesi açıklanmaksızın uygulanmaması gerekçeli karar hakkının ihlali olarak görülebilir (*Mustafa Kahraman*, B. No: 2014/2388, 4/11/2014, § 37).

131. Somut olayda başvuruçular, 5233 sayılı Kanun kapsamında kurulan Diyarbakır Zarar Tespit Komisyonuna başvuruda bulunmuştur. Başvuruçuların oluşan zararları için çeşitli miktarlarda maddi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Başvuruçular, tazminat miktarının eksik hesaplandığı gerekçesiyle İdare Mahkemelerinde maddi ve manevi tazminat talebiyle dava açmıştır.

132. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi ile Diyarbakır 2. İdare Mahkemesi, muhtelif tarihlerde verdiği kararlarla Zarar Tespit Komisyonunun maddi tazminata ilişkin verdiği miktarların başvuruçuların zararını karşıladığına, manevi tazminatın ise 5233 sayılı Kanun kapsamında düzenlenmediği gerekçesiyle reddine karar vermiş, temyiz merciince de bu kararlar onanmıştır.

133. 5233 sayılı Kanuna dayalı manevi tazminat istemlerinde AİHM, 5233 sayılı Kanun kapsamında yalnızca maddi zararlar için tazminat talep etme olanağının bulunduğunu ancak Kanun'un 12. maddesinin idari yargıda manevi zarar için tazminat talep etme imkânı sağladığını ifade etmektedir (*İçyer/Türkiye*, B. No: 18888/02, 12/1/2006, § 81).

134. 5233 sayılı Kanun'un 1. maddesinin itiraz yoluyla iptal edilmesi amacıyla yapılan başvuruda Anayasa Mahkemesi, 25/6/2009 tarihli ve E.2006/79, K.2009/97 sayılı kararında anılan maddenin iptali istemini reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"5233 sayılı Yasa, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının özellikle yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan, idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanması amacıyla hazırlanmış bir yasadır. Yasa bu yönüyle zarara uğrayan vatandaş ile devlet arasındaki uyuşmazlıkta yargı yoluna gidilmeden alternatif bir çözüm yöntemi getirmiştir. Yasa koyucu bu amaca uygun olarak yargılama hukuku kurallarından farklı hükümler öngörerek buna ilişkin esasları Yasa'da ayrıntılı olarak kurala bağlamıştır.

...

5233 sayılı Yasa, idarenin eylem ve işleminin sonucu olmayan ve herhangi bir idari işlem veya eylemle doğrudan nedensellik bağı da bulunmayan, ancak terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen zararların da tazmini yolunu açan, bu anlamda idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişleten bir yasadır. Bu Yasa idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişletmekle birlikte, aynı zamanda terör ve terörle mücadele sırasında meydana

gelen zararlardan sadece 'maddi' olan kısmının sulh yoluyla tazminine ilişkin esas ve usulleri belirlemektedir. Yasa'da bu zararlardan 'manevi' olan kısmın idareden talep edilemeyeceğine ilişkin bir hükme yer verilmediği gibi, 12. maddede 'sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır' denilerek Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasına paralel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu nedenle itiraz konusu ibare, idarenin sorumluluk alanını daraltan veya idari işlem veya eylemlere karşı yargı yolunu kapatan bir hüküm içermemektedir."

135. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/3/2014 tarihli ve E.2013/1489, K.2014/1219 sayılı ilamının konu ile ilgili kısmı şöyledir:

"5233 sayılı Yasa, idarenin terör olaylarına dayalı kusursuz sorumluluk alanını genişleten, oluşan zararların yargı yoluna başvurmadan sulh yoluyla ödenmesine öngören, bu yönüyle uyuşmazlığın sadece maddi zararlara ilişkin kısmının yargı dışı alternatif bir yöntemle giderilmesini sağlayan, ancak manevi zararların karşılanmasını da engellemeyen nitelikte bir yasadır.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 18888/02 nolu başvuruya konu 12/01/2006 günlü Aydın İçyer - Türkiye kararının 81. paragrafında, 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunla ilgili olarak "Tazminat Kanun'unda yalnız maddi zararlar için tazminat talep etme olanağının bulunduğu doğru olsa da Kanun'un 12. maddesinin idari mahkemelerde manevi zarar için tazminat talep etme olanağı verdiği görülmektedir." ifadesine yer verilmiştir.

Bu durumda, terör olayları nedeniyle meydana gelen ve sosyal risk ilkesi kapsamında bulunup 5233 sayılı Yasa uyarınca karşılanmayan ilgililerin ileri sürdükleri manevi zarara bağlı tazminat taleplerine ilişkin uyuşmazlıklarda, idare hukukunun tazminata ilişkin ilke ve kuralları çerçevesinde 2577 sayılı Yasanın öngördüğü usullere tabi olarak manevi tazminat ödenip ödenmeyeceğine ilişkin yargısal incelemesinin yapılması gerekmektedir."

136. Bir davada, maddi olguları bildirmek tarafların; bunları hukuksal nitelendirmeye tabi tutmak ise hâkimin görevidir. Taraflarca bildirilip, iddia ve savunmaya dayanak yapılan maddi olgular mahkemece tam olarak saptanmalı, dayanılan maddi olguların hukuksal nitelendirmesi ve ilgili hukuk kuralının uygulanması ise mahkemece yapılmalıdır (Nurten Esen, B.No: 2013/7970, 10/6/2015, § 51).

137. 5233 sayılı Kanun, yukarıda anılan kararlarda (bkz. §§ 132-134) da belirtildiği üzere maddi zararların özel bir giderim usulü olmakla birlikte manevi zararların karşılanmasına da engel olmayan bir yasadır. 2577 sayılı Kanun'un 12. ve 13. maddelerinde, idarenin işlem veya eyleminden kaynaklı olarak hakları ihlal edilenlere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Bu yol, 5233 sayılı Kanun dışında idari yargıda genel hükümlere başvurularak uğranılan zararın tazminine imkân sağlamaktadır.

138. Başvurucular, davalarının ret gerekçesinin tazminat hukukunun genel prensiplerine aykırı olduğunu, 5233 sayılı Kanun'un genel hükümlere göre manevi tazminat talep etmelerine bir engel oluşturmadığını belirtmiştir. Başvurucular anılan iddialarını Mahkeme önünde ileri sürmüş ise de davaların ret gerekçesinden iddialarının tam olarak karşılanmadığı anlaşılmakta olup kanun yolu merciince de anılan konu hakkında yeterli değerlendirme yapılmamıştır.

139. Bir mahkeme kararının gerekçesi, o davaya konu maddi olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyar; maddi olgular ile hüküm arasındaki mantıksal bağlantıyı gösterir. Tarafların, hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri ve hukuka uygunluk denetimini yapabilmeleri için, ortada, usulüne

uygun şekilde oluşturulmuş; hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini kuşkuyla yer vermeyecek açıklıkta gösteren bir gerekçe bölümünün bulunması zorunludur (*Nurten Esen*, § 57).

140. Bu durumda başvuru sahiplerinin açtığı iptal ve tam yargı davalarında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren, uyuşmazlığın çözümü için esaslı bir iddia olan manevi tazminat talebine ilişkin şikâyetlerin sadece 5233 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilip gerekçelendirilmesi yeterli görülmemektedir. Anılan iddianın AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay içtihatlarında da belirtildiği üzere 2577 sayılı Kanun kapsamında usul kurallarına ve esasa yönelik değerlendirilmesi yapılarak, başvuru sahiplerinin manevi tazminatı hak edip etmediğinin tartışılması gerekirken 5233 sayılı Kanun'da manevi zararların karşılanmasına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği gerekçesiyle davaların reddine karar verilmesi adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvuru sahiplerinin gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

141. Belirtilen nedenlerle, başvuru sahiplerinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının unsurlarından olan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

142. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvuru sahibinin hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru sahibi lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

143. Başvuru sahipleri haklarının ihlal edildiğinin tespitini, zararlarının tazminini ve taraflarına maddi ve manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

144. Adil yargılanma hakkının unsurlarından olan makul sürede yargılanma hakkı ile gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

145. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiş olması nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuru sahiplerinden Emine Yetiştirgeç'e net 7.800 TL, başvuru sahiplerinden Mehmet Demir, Barış Demir ve Hebrun Demir'e tarafı oldukları üç ayrı dava için müştereken net 45.000 TL, başvuru sahiplerinden Mehmet Çetinkaya ile Maide Çetinkaya'ya müştereken net 10.000 TL, başvuru sahiplerinden Burhan Marangoz ile Gülistan Marangoz'a müştereken net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

146. Gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. İdare Mahkemesine ve Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

147. Tespit edilen ihlalle iddia edilen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşıldığından, başvuru sahiplerinin maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

148. Başvuruculardan Emine Yetiştirme tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin bu başvurucuya ödenmesine, başvuruculardan Mehmet Demir, Barış Demir ile Hebung Demir tarafından yapılan 595,05 TL harçtan oluşan yargılama giderinin müşterek olarak bu başvuruculara ödenmesine, başvuruculardan Mehmet Çetinkaya ile Maide Çetinkaya tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin müşterek olarak bu başvuruculara ödenmesine, başvuruculardan Burhan Marangoz ile Gülistan Marangoz tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin müşterek olarak bu başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir. Belirtilen başvuruculara 1.800 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemiş olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

5. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının unsurlarından olan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

3. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının unsurlarından olan gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. İdare Mahkemesine ve Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculardan Emine Yetiştirme'e net 7.800 TL, başvuruculardan Mehmet Demir, Barış Demir ve Hebung Demir'e MÜŞTEREKEN 45.000 TL, başvuruculardan Mehmet Çetinkaya ile Maide Çetinkaya'ya MÜŞTEREKEN 10.000 TL, başvuruculardan Burhan Marangoz ile Gülistan Marangoz'a MÜŞTEREKEN 12.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE; tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Başvuruculardan Emine Yetiştirme tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BU BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE, başvuruculardan Mehmet Demir, Barış Demir ile Hebung Demir tarafından yapılan 595,05 TL harçtan oluşan yargılama giderinin MÜŞTEREKEN BU BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE, başvuruculardan Mehmet Çetinkaya ile Maide Çetinkaya tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin MÜŞTEREKEN BU BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE, başvuruculardan Burhan Marangoz ile Gülistan Marangoz tarafından yapılan 198,35 TL harçtan oluşan yargılama giderinin MÜŞTEREKEN BU BAŞVURUCULARA ÖDENMESİNE ve 1.800 TL vekâlet ücretinin belirtilen BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

Başvuru Numarası : 2013/4496

Karar Tarihi : 20/4/2016

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuru sahiplerinin Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE

20/4/2016 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ